

УДК 81.271+378

**ДО ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ПРОФЕСІЙНОГО МОВЛЕННЯ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ
ЕКОНОМІЧНОГО ПРОФІЛЮ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН**

Шилінська Інна Феодосіївна
м.Тернопіль

У статті розглядаються проблеми формування професійного мовлення майбутніх фахівців економічного профілю у процесі вивчення гуманітарних дисциплін. Проаналізовано розроблена модель педагогічної технології формування професійного мовлення.

Ключові слова: професійна підготовка фахівців, культура

професійного мовлення, фахівці економічного профілю.

Впродовж останніх років суттєво підвищуються вимоги до професійної підготовки фахівців з метою створення передумов для досягнення ними вагомих результатів у майбутній професійній діяльності, забезпечення їх конкурентноспроможності на

вітчизняному і світовому ринку праці. Цілком очевидно, що в умовах трансформації суспільно-економічних відносин в Україні, в першу чергу, це стосується фахівців економічного профілю,

Сьогодні, працюючи над вдосконаленням професійної підготовки фахівців, варто звернути увагу на необхідність гуманітаризації економічної освіти, її зорієнтованості не просто на успішного підприємця, а соціально й етично відповідальну культуру творчу особистість, що передбачає й формування культури мовлення майбутнього фахівця в процесі професійної підготовки у вищому навчальному закладі [1]. Мовленнєва поведінка передбачає смислово інтерпретацію мовленнєвих рецепцій, продукування та презентацію знання як формулювання особистісного смислу думки. Доцільність освоєння мовної парадигми гуманітарного знання є чинником успішного входження майбутнього економіста в сучасний глобалізований інформаційний простір. Дуже важливо, що в даному контексті повинна розглядатися і культура іншомовного професійного мовлення. Сьогодні володіння вміннями міжкультурної професійно орієнтованої комунікації є важливою умовою налагодження міжнародних ділових контактів, продуктивного співробітництва, організації наукових досліджень.

Результати дослідження теорій мови як чинника думки (Л.Виготський, О.Потебня), концепцій пізнання як смислового мовлення (В.Дільтей), когнітивістики культурних смислів професійного співтовариства (Т.Бабкіна, В.Вербець) дають підстави для виявлення суперечностей між : декларуванням доцільності освоєння мовної парадигми гуманітарного знання як чинника успішного входження майбутнього економіста в сучасний глобалізований інформаційний простір і відсутністю відповідних педагогічних технологій її практичного впровадження у зміст економічної освіти; визнанням культуротворчого потенціалу мовної освіти майбутнього фахівця економічного профілю та недостатньою реалізацією індивідуальних стратегій його особистісно-професійного розвитку та ін.

Все це зумовило вибір нами проблеми дослідження, яка стосується формування культури професійного мовлення майбутніх фахівців економічного профілю в процесі вивчення гуманітарних дисциплін. Окремі аспекти проблеми розкриваються в даній статті.

Результати вивчення наукової літератури (праці Н.Бабич, Б.Головін, М.Жовтобрюх, А.Ксенофонта, Е.Палихата, Л.Струганець, Т.Ушакова, І. Ярошук та ін.) дозволили зробити висновок про доцільність дослідження культури професійного мовлення фахівця не лише як чинника професійної комунікації (тобто компетенції словотворчості), а й розуміючого герменевтичного пізнання (тобто компетенції смислотворчості). Зважаючи на це, культура професійного мовлення майбутнього фахівця економічного профілю визначена нами як інтегративна особистісна якість, що проявляється у готовності до інтерпретації, продукування і презентації ціннісно осмисленої фахової інформації в різних лексико-семантичних системах з метою реалізації інтелектуальних функцій підприємницької діяльності.

Ознайомлення з переліком цих функцій (давати виважені оцінки; інтуїтивно висувати й аргументувати нестандартні рішення в ситуаціях вибору; сутнісно пояснювати, генерувати і доводити перспективність нових економічних ідей в умовах невизначеності; оцінювати зовнішню економічну ситуацію з погляду етики і моралі; укладати бізнесові угоди; вести міжкультурні ділові переговори та ін. дало можливість визначити коло мовленнєвих знань, умінь і здібностей, на основі якого було створено авторський варіант професіограми сучасного фахівця економічного профілю як підприємця. Його співвіднесеність зі змістом існуючих освітньо-кваліфікаційних характеристик і освітньо-професійних програм спеціаліста, з концепціями підручників і навчальних посібників з культури мовлення, змістом гуманітарних дисциплін, результатом самооцінок студентів і експертних оцінок викладачів вищих навчальних закладів дала підстави стверджувати : в сучасному просторі економічної осві-

ти культура професійного мовлення переважно функціонує як чинник комунікативної діяльності; оволодіння відповідним досвідом відбувається на заняттях з української та іноземної мов; недооцінка можливостей гуманітарно-пізнавального виміру зумовлює недостатність осмислення перспектив і мотивації формування феномену як у студентів (63, 7%), так і викладачів гуманітарних дисциплін (41, 8%).

На основі осмислення ряду когнітивних таксономій, шкал засвоєння знань, умінь і навичок та експертних оцінок визначено критерії і показники сформованості культури професійного мовлення майбутніх фахівців економічного профілю :

- мотиваційно-смисловий (показники – характер смислової орієнтації студента на освоєння гуманітарно-технічної лексики представників різних підприємницьких культур; стійкість смислового ставлення студента до мовної парадигми фахового знання; сформованість наміру реалізації смислотвірних функцій рецептивного і продуктивного мовлення)⁴
- інформаційно-смисловий (показники – глибина і обсяг засвоєння смислової типології тексту для адекватної інтерпретації фахового знання; ступінь обізнаності зі стратегіями смислової інтерпретації мовленнєвих рецепцій і продукування фахового знання, ступінь обізнаності з тактиками смислової презентації фахового знання);
- операційно-коригувальний (показники – рівень оволодіння вміннями смислової інтерпретації мовленнєвих рецепцій фахового знання; рівень оволодіння вміннями мовленнєвого продукування і смислової презентації фахового знання);
- оцінювально-формульальний (показники – ступінь готовності студента до реалізації розвивальної функції самооцінки як гуманної творчої індивідуальності).

Для відстеження їх динаміки створено шкалу та розроблено змістові характеристики початкового, середнього і високого рівнів.

Формування культури професійного мовлення майбутніх фахівців економічного профілю ми здійснювали на основі гуманітарної парадигми (її педагогічних законів, ціннісних орієнтирів, ментальних установок і дослідницького інструментарію) та з урахуванням особливостей підприємницької культури сучасного економіста [2]. Аналіз досліджень гуманітарних стратегій показав, що відповідна їм технологія має ґрунтуватися на визнанні цілісного характеру педагогічного процесу, його зумовленості закономірностями нелінійного і кризового характеру внутрішнього саморозвитку суб'єкта і педагогічної співучасті в його поступальному розвитку.

Таким чином, на основі гуманітарної парадигми і з урахуванням особливостей сучасної культури підприємництва теоретично обґрунтовано модель педагогічної технології формування культури професійного мовлення майбутніх фахівців економічного профілю в процесі вивчення гуманітарних дисциплін. Складовими моделі є 6 мета, конкретизована у завданнях (набуття досвіду смислової інтерпретації мовленнєвих рецепцій, продукування і смислової презентації економічного знання; освоєння лексико-семантичних і семіотичних систем сучасного економічного інформаційного простору; інтуїтивної лексики для аргументації нестандартних рішень); концептуальні ідеї мовленнєвої діяльності як розуміння породження єдиного смислового поля людства; закономірності педагогічної організації процесу (взаємозалежності мови і знання; породжувальної граматики і епістемології; культури мовного виховання і мовного виховання культурою); педагогічні підходи (технологічний, семасіологічний, компетентнісний, культурологічний, особистісно-діяльнісний, синергетичний, аксіологічний); принципи формування культури професійного мовлення (гуманітаризації мовної освіти, фахової культуротворчості, етики лексичної гіпотези, артикуляції думки в мовному середовищі); зміст (спецкурс і різногалузеве гуманітарне знання культури підприємництва як

ціннісно-сміслового явища в сучасній ринковій ситуації); методи інформаційних, ігрових, рефлексивних технологій, психолінгвістики, асоціативних карт, емоційно-сміслового дизайну; форми інтерактивної, дистанційної співбуттєвої взаємодії та співтворчості; засоби (підручники, словники, Інтернет-ресурси, мультимедійні комплекси); умови (організація освітнього середовища як текстової реальності; розвиток мотивації студента до поєднання у фаховій діяльності функцій суб'єкта пізнання і семіотичного суб'єкта; реалізація концепції контекстуального навчання; забезпечення вільного самовизначення та активізації особистісних ресурсів майбутнього економіста); результат (сформованість культури мовлення майбутнього економіста).

Результати експериментальної роботи засвідчили ефективність розробленої педагогічної технології формування культури професійного мовлення майбутніх фахівців економічного профілю в процесі вивчення гуманітарних дисциплін. Вона за-

безпечена структурно-функціональною взаємодією основних компонентів, дотриманням визначених закономірностей, принципів та педагогічних умов, що, у свою чергу, сприяло ефективності методів, засобів та організаційних форм педагогічного супроводу мовленнєвої діяльності студентів. Зіставлення результатів формування досліджуваного феномену за технологією гуманітарної і традиційної освітніх парадигм виявило відчутне превалювання динаміки відповідних зрушень у студентів експериментальної групи : за мотиваційно-смісловим критерієм – в середньому у 1,7 рази; за інформаційно-смісловим – в 1,7 рази; за операційно-коригувальним – в 1,4 рази; за оцінювально-формувальним – в 1,7 рази.

Отже, доведено наявність потенційних можливостей можливостей мовної освіти для забезпечення самореалізації майбутнього фахівця економічного профілю як семіотичного суб'єкта і гуманної творчої індивідуальності.

Література і джерела

1. Апель К.О. Трансформация философии / Карл-Отто Апель. – М.: Логос, 2001. – 344 с.
2. Агеев А.И. Предпринимательство: проблемы собственности и культуры / А.И.Агеев. – М.: Наука, 1991. – 106 с.

В статье рассматриваются проблемы формирования культуры профессиональной речи будущих специалистов экономического профиля в процессе изучения гуманитарных дисциплин.

Ключевые слова: профессиональная подготовка, культура профессиональной речи, специалисты экономического профиля.

In this article the problem of professional speech culture formation of the future specialists in economics in the process of studying the humanities has been considered. The pedagogical technology model of the researched phenomena has been proposed.

Key words: professional training, the culture of professional speech, specialists in economics.